

2

Tartu Riiklik. Ajaloo-
Raamatukogu

44258

ARHIIVKOGU

AJALOOLISTE ANDMETE KASUTAMISEST EESTI NSV
JÄRVEDE UURIMISEL

E. VAREP

Meid ümbritseva loodusliku keskkonna arengus etendab tähtsats ning üha valdavamat osa inimese majanduslik tegevus. Selletõttu on vajalik loodusliku keskkonna arengu seaduspärasuste uurimisel pöörata tähelepanu ka inimese, ühiskonna poolt loodusele avaldatava mõju jälgimisele. Eriti on see vajalik Eesti NSV tingimuses, kus inimese majanduslik tegevus on mõjustanud loodusliku keskkonna kujunemist juba tuhandeid aastaid. Seda tõsiasja tuleb muidugi arvestada ka Eesti NSV järvede uurimisel, sest inimtegevuse mõju on neile sageli olnud küllalt suur. Olgu selletõttu siinkohal juhitud tähelepanu ühele allikale, mis sellekohastel uurimistel võiks kasutamist leida.

1638. aastal teostati rootsi võimude poolt Liivimaal revisjon, mille ülesandeks oli määrata kindlaks maa majanduslik seisund maksude ning mitmesuguste muude kohustuste suurendamise eesmärgil. Revisjoni eeskirjas nõuti mitmesuguste muude andmete kõrval spetsiaalselt teateid ka losside ja mõisate maa-aladel esinevate järvede, jõgede ja tiikide arvu ning nende kalanduse kohta. Seega teostati nimetatud revisjoniga meie alal esimene «järvede loendus», mille andmestik on säilinud revisjoni protokollides. Revisjoni materjalidest on senini avaldatud ainult Kagu-Eestit käsitlev osa (Tartu, 1941). Revisjoni protokollide originaalid säilitatakse Rootsi Riigiarhiivis Stokholmis.

1638. a. revisjoni materjalides talletatud andmed Eesti NSV järvede kohta on mitmeti huvipakkuvad. Nii on revisjoni protokollides Kagu-Eesti osas fikseeritud ligi 200 järve nimed sel kujul, nagu need oli kasutusel enam kui 300 aastat tagasi. See võimaldab paljudel juhtudel teha kindlaks järvede algupärased nimed, mis mitmesugustel põhjustel on hiljem muutunud. Nii on Pangodi järve algupärane nimi olnud nähtavasti Saarejärv; järve praegune nimekuju on tuletatud teatavasti mõisa ja see omakorda selle valdaja nimest. Samuti on järgnevatel sajanditel omandanud uued nimed Leegu järv (varem Pühajärv), Viisjaagu järv (varem nähtavasti Nõvajärv), Vissijärv (varem Viritjärv) ja palud teised. Rõuge Ratas-

järv on saanud oma nime juba sel ajal töötanud Rõuge mõisa veski järgi (Ratta-alune järv).

Revisjoni protokollid sisaldavad mõnel juhul andmeid ka järvede sisse- ja väljavoolu, sügavuse, soostumisastme ja kalarohkuse kohta. Need, enamasti üsna lühikesed märkused, aitavad mõnel juhul selgitada muutusi järvede hüdrooloogilises režiimis ning selgitada nende soostumise käiku.

Kõnesoleva revisjoni andmestik meie ala järvede kohta on siiski võrdlemisi üldine ning üksikute alade suhtes kaugeltki mitte ühtlane. Revisjoni teostanud komisjonid ei pööranud tähelepanu kõigile küsimustele võrdselt. Seetõttu puuduvad üksikute piirkondade kohta isegi järvede nimed, näiteks Sangaste alalt, kus öeldakse olevat üle 70 järve. Paljudel juhtudel on raskusi revisjoni protokollides toodud järvede identifitseerimisega, eriti Vastseliina ja Kirumpää aladel, mille kohta on antud järvede nimesid väga ohtralt.

Kõnesolevaid, arvatavasti kõige vanemaid andmeid meie järvede kohta täiendavad XVII sajandi lõpul valmistatud külade ja mõisate kaardid (1. joon.), mida meie ala kohta on olemas üsna suurel arvul. Veelgi enam on maamõõdukaarte XIX sajandist. Kõigi nimetatud materjalide võrdlev uurimine aitaks kahtlemata kaasa nii mõnegi meie järvede arenguga seotud küsimuse lahendamisele.

KIRJANDUS — ЛИТЕРАТУРА

Liivimaa 1638. a. maarevisjon. Eesti asustusala I. Kaguosa. ENSV Riigi Keskarhiivi Tartu Osakonna Toimetused nr. 1 (7). Tartu 1941.

JUHISEID AUTORITELE

1. Loodusuurijate Seltsi Aastaraamatus avaldatakse seltsi liikmete ja usaldusmeeste teaduslikke töid. Teiste autorite töid võetakse avaldamiseks vastu ainult LUS-i juhatuse otsusel, kui need tööd käsitlevad seltsi temaatikasse kuuluvaid küsimusi. Tööde esitamise viimaseks tähtajaks on igal aastal 1. oktoober.

2. Töid, mis on avaldatud teistes väljaannetes või millel puudub teaduslik uudsus, LUS-i Aastaraamatus ei avaldata.

3. Töö peab olema kirjutatud maksimaalse lühiduse ja selgusega. Vähetuntud oskussõnadele on vaja anda seletus tekstis või joonealuses viites. Soovitatav on populaarne esituslaad, mille juures peab säilima teaduslik täpsus. Tööle on soovitatav lisada vajalik illustreeriv materjal (graafikud, skeemid, fotod koos juurdekuuluva selgitava tekstiga). Graafikute, tabelite ja teksti arvulised andmed ei tohi korduda. Töö maksimaalne maht on 1 autoripooogen (umbes 22 lk. masinakirjas).

4. Töö võib olla eesti- või venekeelne. Eestikeelsetele töödele on vajalik lisada venekeelne resümee, venekeelsetele töödele eestikeelne resümee. Resümee on soovitatav anda ka illustratiivse materjali ja tabelite seletus. Peale selle lisatagu ka lühike inglisi-, saksa- või prantsuskeelne kokkuvõte. Resümee maht — $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{5}$ töö mahust.

5. Käskiri esitatakse toimetusele trükivalmis kujul koos resümee, tabelite ja illustreeriva materjaliga. Töö tuleb esitada kolmes identses eksemplaris, puhtas masinakirjas (kahe reavahega) standardformaadilise lehe ühel küljel, mille vasak äär jäetakse vähemalt 2,5 cm laiuses tühjaks. Graafikud ja joonised lisatakse juurde eri lehtedel, märkides nende tagaküljele pliiatsiga järjekorranumbri, autori nime ja artikli pealkirja; käskkirja servale märgitakse aga koht, kuhu need tekstis on soovitatav paigutada. Graafikud ja joonised esitatakse joontehnikas musta tušiga puhtalt joonestatult valgele paberile. Fotod peavad olema kontrastsed, kõrgläikega, suurusega vähemalt 9×12 cm. Selgitav tekst illustatsioonide juurde (jooniste allkirjad) tuleb käskkirjale lisada eri lehel.

6. Tekst, mis tuleb trükkida sõrendatult, kriipsutatakse alla ühe joonega, **poolpaksult** — kahe joonega, *kursiivis* (ladinakeelsed taime- ja loomanimed) — lainelise joonega. Eriti selgesti ja loetavalt on vaja esitada valemid ja autorite nimed. Autorite nimesid tekstis ei sõrendata. Peatükkide ja alapeatükkide pealkirjad selgelt esile tõsta. Sõnalühenditest kasutada ainult üldtarvitavaid.

7. Viited kirjanduse loetelus määratakse autori nime ja töö ilmumise aastaga. Autorite nimed kirjutatakse eestikeelses tekstis eestikeelses transkriptsioonis, venekeelses tekstis — venekeelses transkriptsioonis. Kirjanduse loetelus esitatakse iga töö kohta selle algeelses järgmised andmed:

a) raamatu puhul — autori perekonnanimi (sõrendatult), tema initsiaalid, teose ilmumise aasta (kui mitu teost on ilmunud samal aastal, eraldatakse need aastaarvu taga tähtede a, b, c jne. abil), teose pealkiri, köite number, kirjastus, ilmumiskoht;

b) ajakirjades ja kogumikes ilmunud artiklitel — autori perekonnanimi (sõrendatult), tema initsiaalid, aastaarv, artikli pealkiri, ajakirja või kogumiku nimetus, köide (aastakäik) ja number. Viited partei ja valitsuse määrustele ja direktiividele, samuti marksismi-leninismi klassikute töödele esitatakse samal leheküljel joonealuse märkusena.

8. Kirjandusallikatest võetud tsitaadid esitatakse võimalikult täpselt ning asetatakse jutumärkidesse. Järgnevas kirjanduse viites märgitakse ära peale autori ja aastaarvu veel lehekülje number, kust tsitaat on võetud.

9. Nimetatud nõuetele mittevastavaid töid ei avaldata. Aastaraamatu toimetusel on õigus teha tekstis stiililisi parandusi ja kärpeid.

10. Autor saab töö ilmumisel 25 tasuta äratõmmet.